

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТЮБЕШИУ

Сюзюню баш темасы – республикада жашау журт рынокну айнытыу

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков**у бла ДОМ.РФ компанияны таматасы **Виталий Муткону** Москвада ишти тюбешулер кыралганды. Аны чегинде льготалы ипотека программаланы жашауда бардырылулары сюзюлгенди. 2020 жылда январьдан июньга дери аллай 253 кредит берилгени белгиленгенди. Ол а 2019 жылны ол кезиундеги керюмдюрлеринден 10 процентге кебюректи. Ача бла алып айтханда, ёсюу 14 процент болганды.

- Къабарты-Малкъар Республикада бусагъатда льготалы ипотека кредитование программала жашауга жетишимли кийириледи. Жылга 6,5 процент болган ипотекага, августу аллында керюмдюрлерге кер, 361 берилген заявкандан 180-ни къабыл керюлгенди. Эки эм андан аслам сабийлери болган юйюрлеге деп кыралган программа бла, июльдагы керюмдюрлерге кер, 71 кредит берилгенди.

Юч эм андан аслам сабийлери болганлагъа ипотекаларын телерча 450 минг сом берилген программалы кер 200 миллион сомдан артык ача аллай юйюрлеге берилгенди. Биз субъектни

правительствосу бла бирге ДОМ.РФ Банкны льготалы ипотеканы регион программасын башларча онгларына кырай турабыз, - деп белгилегенди Виталий Мутко.

Бийик сурамы болган энчи жашау журтлары регионда кырулушларын бардырыу сорулагъа да эс бурлганды. Беломно айныуна хайырланылмаган федерал жерлени оборотха алыу да болушлук этеди.

- Къабарты-Малкъар Республиканы бла ДОМ.РФ-ни байламлыклары

жетимли айныдыла. Компанияны ипотека программалада эм жашау журт-кырулуш бёлюмде саулай сынамы бизге бек маганалыды. Ала жарашдырган аслам амалланы регионбузда жашауга кийирип, жетишимли хайырланарча онгларыбыз барды. ДОМ.РФ бла байламлыкда ишлеу «Жашау журт эм шахар болум» миллет проектни чегинде салынган борчлары теркирек тамамларга амал берликти, - деп чертгенди КъМР-ни Башчысы Казбек Коков.

КЕНГЕШ

Ал жанында – кырал жумушла бла жалчытыу, аланы тап кырау, качестволарын кётюрюу

Казбек Коков «контроль сагъатны» чеклеринде Къабарты-Малкъарны Правительствосуну къаууму, толтуруучу кырал власть органды башчылары бла кенеш бардырганды. Анда сёз кырал жумушла бла жалчытыу тап кырау, аланы качестволарын игилендириуню юсюнден барганды.

навирус инфекция жайылганы кёлпе кыйын болумга тошгенлерин айтып, аны бла байламлы Россейни Президентни кырал болушлукну бир заманда да болмаганча уллу мадарларын этгенин, ол санда тюрлю-тюрлю телеуле да тохташдырганын эсге салганды. Ол иште аз да чыкгытан тыйгычла неда

стратив жорукла, марда эмда право акла да басмаланадыла. Республикада жашаганла электрон халда 190-дан артык жумушну тындырырга болушлукдула. Аны кый, ала кимлеге тошгенлерин, кырай толтурулганларын да керюп, биллип туру онглары бардыла. 2017 жылда Къабарты-Малкъар «Мультирегиональность ЕПГУ» федерал проектте къошулганды. Ол а не къадар кеп жумушну электрон амал бла тамамларга онг береды. Быйылны 10 августуна ЕСИА-да да 674,16 минг адам эсепеди.

Росстатны тергеулерине кер, КъМР-де кырал жумушларын толтуруу ючюн Интернетни хайырланганланы саны 2019 жылда 79,3 процентни тутханды. СКФО-ну субъектлерини араларында Къабарты-Малкъар биринчи жерни алады. СКФО-да ол керюмдюр 63,6 процентни, РФ-да уа – 77,6.

Ахырында КъМР-ни Башчысы кырал эмда муниципал жумушлары тынгыла тамамлау, ведомстволаны араларында ол жаны бла бирге ишлеуню къыйматын кётюрюу кырай уллу магананы тутханын эсертгенди. 3-7-жыллык сабийлеге, ишсизлеге пособиала телеу бла байламлы оноулары толтурурга кереклисин чертип айтханды.

Кенгешни кезиунде КъМР-ни экономика айнытыу министри **Рахманлы Борис**, уруну эмда социал кыруулау министри **Асанлы Алим**, эл мюлк министри **Хасан Сихажев** сёлешгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Оноулашыу

Туризм бёлюмде байламлыклары ёсдюрююню юсюнден барганды сёз

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Сбербанк ПАО-ну вице президенти – кырал сектор бла ишлеу департаментни таматасы **Михаил Чачин** бла ишти тюбешу кыраганды. Ала Къабарты-Малкъар Республиканы бла Сбербанкны байламлыклары сюзгенди. Сёз регионуну тиерсинде стратегия партнёрлук проектлени жашауда бардырыуну эм туризм бёлюмде планланы юсюнден барганды.

Тюбешуно чегинде банк

ны келечилери республиканы Башчысын къауум маганалы борчлары толтурууда хайырланарга боллук жыйымдык амалла бла шагъырёлдендиргенди.

Казбек Коков Сбербанк бла байламлыкда ишлеу республиканы тиерсинде Къабарты-Малкъарны турист комплексин айнытыуга бурлган уллу инфраструктура проектлени жашауда бардырырга онг берлигин белгилегенди.

Жыйылыу

Цифралы технологиялары сингдириу – коррупцияга къажалуу амалдан бири

КъМР-ни Правительствосуну юйюнде **К.В. Коковну** башчылыгында Къабарты-Малкъар Республикада Коррупцияга къажалуу ишни координация комиссиясыны жыйылыуу кыралганды. Аны ишине Правительствонун Председатели **Мусуланы А.Т.**, КъМР-де тамата инспектор **Т.Э. Макоев**, право саклауучу структураланы келечилери, министрстволаны бла ведомстволаны таматарлары къатышхандыла.

Регион власть органды ишлеринде коррупция эм башха жаны бла бузукчулуклары алгандан биллип болдурмау, коррупцияга къажалуу эсге алып, республиканы жамаатына кырал жумушлары тапдырууда цифровизациялау соруула сюзюлгенди. Республиканы оноучусуну

оюмуна кер, цифралы технологиялары эм журислени сингдириу ол сөрүвлени жаланда табынлай эм терк тапдырырга онг бергенден сора да, коррупцияга къажалуу иште ахчы амалды, коррупциялы болумла азыракъ жерлерин табарча онду.

Сюзюлген темалага докладдарын КъМР-ни Башчысыны Администрациясында коррупцияга къажалуу вопросла жаны бла управленианы таматары **А.А. Нагоев**, КъМР-ни транспорт эм жол мюлк министри **А.З. Дышеков**, КъМР-ни кыруу эм жашау журт-коммунал мюлк министри **А.Х. Бербеков** оқыгандыла.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Жазылыу – 2020

Энтга онг барды

ХУРМЕТЛИ ЖАМАУАТ!

Бир тюрлю сылтаула бла сиз быйылны экинчи жарымына «Заманга» жазыламай къалган эсегиз, халны тюзетирге онг барды. 24 августха дери ана тилибизде чыккъан газетге жазылсагъыз, аны 1 сентябрьден алып, окъуу башларгысыз.

Жазылыуну тёрт айга багъасы – 456 сом 32 капек.

Бизни индексибиз – П5893

Жыйылыуга къатышханлагъа айланып, КъМР-ни Башчысы регионуну толтуруучу кырал власть органдыны баш борчларындан бири кырал жумушла бла жалчытыуну бийик даражада кырау, аланы заманында эмда тынгылы толтуруу болганын эсертгенди. Бююнлюкте 24 министрстводан бла ведомстводан 19-су 200-ге дери кырал жумушну толтуруу бла кюрешеди.

Республиканы оноучусу жангы кор-

кемчиликле уа жамаатыны тынгысыз этдиреди. Саулай алып айтханда, бююнлюкте республикабызда 300 минг чаклы адам тюрлю-тюрлю социал телеуле алганлай турадыла, дегенди Казбек Коков.

Бююнлюкте Кърал эмда муниципал жумушлары бир порталында (ЕПГУ) халкны жумушларын толтуруу организациаланы юслеринден билдириле салынадыла, ала дайым жангырыладыла. Дагыда админи-

УЧУНУ

Минги тауну төппесинде – тюз тепсеу

«Балкария» кырал фольклор этнография ансамбли солистлери, миллет төпсеули «Насып» деген студиясыны башчылары **Элеккуланы Нюр** бла **Локияланы**

уда бардырырга уа бу кюнде онг чыккыганды. Аланы тау төппеге гид **Гузойланы Асхат** элтгенди эм малкыар халкыны байрагын да тепсеуно кезиуонде ол

- Хауаны жетишмегени, сөзсюз, бек сезилгеди. Асыры желден солурга окуна кыйын эди. Алай, бу атлам миллетибизге саууга боллугун анылап, хар неге да тэзюп, тепсерге таукелленебиз. Асхатха да энчи сау бол дерге суюбиз, - дегенди Элеккуланы Нюр. Асият а композитор Малкыондуланы Ахматны «Минги тау» симфониясында тартууладан бирине тепсегенди.

Артистле энишег тышгенден сора уа КъМР-ни Альпинизмден, тауга ёрлеуден эм спорт туризмден федерациясыны таматасы Ёлмезланы Абдул-Халим алагъа Элбрусха чыккыганларына шагъатлык этген кыагытны эм «Альпинист России» деген белгилени бергенди.

Надьчикде уа алагъа сыйген сохталары кыуанчлы тюбегенди, жетишимлери бла алгышлагандыла эм мындан ары да этген муратарына жете турурларын тежегенди.

ТАППАСХАНЛАНЫ
Аминат.

Асият алгъаракълада Минги тауну кюнбатыш жанындан төппесине (5642метр) кетюрюлюп, тепсегенди. Хунерли жаш кыауум аны саулай миллетибизге жоралаганды.

Нюр айтханнга кёре, бу мурат алада тууганлы бир беш жыл чаклы бола кетеди. Алай жаша-

тутуп турганды.

Барыбыз да анылайбыз, иги хазырланмаган адамга Элбрусха чыккыган алай тынч болмаганын. Асият бла Нюр аны тийресинде эки кюнню тургандыла хауасына юйренип, андан сора жолга баш кюнню кечесинде чыккыгандыла.

Промышленность

Магъаданны юч-тёрт жылыны ичинде кызып башлар мурат барды

Тырнауузда магъаданны юч-тёрт жылыны ичинде кызып башлар мурат барды. Бююнюлюкде республиканы Правительствовосунда аны жангыртууга аслам эс бурулады. Ол табигийат байлык кыаллай бир болганын айтханда, кыралны бирси жерлеринден иги да кёпдю.

- Производствону жангыртууну саулай Россейге стратегиялы магъанасы барды. Бююнюлюкде ол кыоруулау промышленностьда, машинала, станокла, инструментле ишлеуде эм башха затлада да кенг хайырланылады. Аны бла бирге республикада социал эм экономика бёлюмлени айнытырга да ахшы себеплик этерикди, деп билдирледи КъМР-ни Промышленность, энергетика эмда сатыу-алыу министрствосуну пресс-службасындан.

Алгъаракълада ведомствода айтхалларыча, проектни жашауда бардырырга орта эсеп бла 27 миллиард сомдан аслам керек боллукдуду. Эсге

сала айтсакъ, 2018 жылда конкурсну эсеплерине кёре, комбинатда кызыу ишлени бардырырга эркилик «Ростех» кырал корпорацияны бёлюмюне - «Элбрус тау магъадан комбинат» биригиуге - берилгенди.

Быйыл июльда РФ-ни промышленность эм сатыу-алыу министри Денис Мантуров Май районда комбинатны сырьёсун хайырланып, рентген оборудование чыгаргъан «Севкавентген-Д» предприятияга продукциясын сатарга себеплик этиллигин билдиргенди. Аны бла бирге Россейни премьер-министри Михаил Мишустин битеу-халк планын чеклеринде импортну алышындырууну азайтып мурат бла экономиканы кеп торлю бёлюмлерине болушлук этиллигин да белгилегенди. Бююнюлюкде аладан 420 проект ишлеп башлагандыла, жууукъ заманда энтта да 950-си хазыр боллукдуду.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман
хазырлаганды.

Конкурс

Хубийланы Марика – «Кавказны жигити»

«Кавказский узел» информациялы интернет ресурс 27 июльдан 12 августха дери «Герой Кавказа 2019» деген конкурс ётдюргенди. Анга регионда жашап, халкыны жашауун игилендириуге себеплик этген торлю-торлю проектлени бардыргъан

адамла кыатышхандыла. Къарачай-Черкесден бу эришиуге кыатышырга Хубийланы Марика тийишли болганды.

Барыбыз да билгенден, ол «Вопреки...» деген проектинде миллетибизни кечгюнчюлюк сынаган телюсюно келечилерини эсгериулерин видеога алдырганды. Къарачайда жыйышдыргъан суратладан а былтыр кёрмюч да кыралганды. Кызыны ишени малкыар элдегесе кесегинден кёрмюч да хазырды. Ол мартда окуна тамам болганды, алай пандемия бла байламлы аны белгисиз заманнга кёчюрюге тышгенди.

«Кавказский узел» асламлы информация органы сайтында бардырылган конкурсха уа жетеулен кёргозтолген эди. Алай Марика ючюн кыол кётюргенлени саны 52,13 процентни тутханды. Мин водчу Андрей Козлов 29,88 процент бла экинчи, 6,1 процент алган ингушлу Борис Кодзоев а ючюнчю болгандыла.

Хубийланы Мариканы уа жүрекден алгышлай, жангы бийиклеге жетерин тежейбиз.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Марика Хубиева
победитель
Северо-Кавказского
конкурса
"Герой Кавказа 2019"

Эл мюлк

Наныкълладан – бай тирлик

Быйыл Къабарты-Малкъарда наныкълладан былтырдан эсе ючден бирине аслам тирлик жыйылганды, деп билдиргенди республиканы Эл мюлк министрствосундан.

Эл мюлк организациялада, фермер эмда энчи предпринимательлени мюлклеринде бу кюнлеге быллай продукциядан эки мингден артык тонна жыйгандыла. Министрствода белгилегенлери, бу жаны бла республика саулай Россейде алчы беш регионну

санына киреди. Ол кеси да бу сферада терк айнитхан технологияла эмда мелиорация кенг хайырланылганыны себейбизденди, деп кышхандыла.

Быллай бахчала битеу да 350 гектарны аладыла. Тирликни (нанык, дугум, юртюн, голуубика) 250 гектардан жыйып бошагандыла. Ал тергеуленге кёре ол битеу да 2,4 минг тонна чаклы боллукдуду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Оператив штаб

Коронавирусдан сакъланыуну мадарларын тохтатмазга чакырадыла

14 августха Къабарты-Малкъарда коронавирусну ачыкылар мурат бла 134731 тест бардырылганды. COVID-19 бите уа да 6190 адамга жуккыганы тохташдырылганды, ол санда арт сутканы ичинде 16-сына, деп билдиреди КъМР-ни Коронавирусдан сакъланыу эмда аны жайылууну контроль этюу жаны бла оператив штабы. Пандемия башланганлы бери республикада 5795 саусуз бу инфекциядан кытулганды, жарсыугъа, 75-си уа ауушханды.

Бююнюлюкде республиканы медицина учрежденияларында COVID-19-ге жагылгъанлары тохташдырылган 227 адамга багъадыла, ол санда 16-сы реанимациядадыла. Оператив штабда коронавирус инфекция алыккы кетип кыалмаганын, анга жагылгъанлары 80 проценти женгил халда, бир торлю белгисиз ауругъанларын эсгертедиле эмда жангы жуккыган аурудан сакъланыуну мадарларын тохтатмазга чакырадыла.

РФ-ни Оператив штабы билдиргенге кёре уа, саулай Россейде арт сутканы ичинде коронавирусдан 5065 адам ауругъанды. Ол санда 1 минг 313 адам (25,9 проценти) аны аягы юсюнде ётдюрдиле. Ауругъанлары эм кёбю Москвадады – 688, ызы бла Петербург (159) эмда Москва область (156) барадыла. Ставрополь край бешинчи жерни алады – 130 жангы ауругъан. Краснодар крайда уа аллайла -88, Дагыстанда -56, Кърымда -52, Ингушетияда -27, Адыгеяда -21, Къабарты-Малкъарда -16, Къарачай-Черкесде -14, Шимал Осетияда -9, Чеченде 7 адам боладыла.

Россейде коронавирусдан ауругъ-

анла битеу да 912 823 адамга жетгенди, аладан 722 964-сю сау болуп чыккыгандыла. Бир сутканы ичинде саулай Россейде коронавирусдан 114 адам ауушханды, пандемия башланганлы да - 15 498.

РФ-ни премьер-министри Михаил Мишустин, Правительство жыйылуунда сёлесе, «Президентни буйругуу бла Правительство медицина ишленгенге кёллендириу халда ахча телюно андан ары бардырууну онгарына кыарай турганын» билдиргенди. Аны бла байламлы кесини орунбасары Татьяна Голиковадан «бу ишни кыуарын эмда тийишли документлени терк окуна хазырларын» тилегенди.

- Пандемия бла байламлы Россейни саулык сакълау системасын инфекцияга кыажуа кюреше бурругъа тышгенди. Коронавирусдан ауругъанлагъа багъуу жаны бла битеу мадарла этилгенди. Врачларыбыз, медсестраларыбыз, башха медицина ишчилерибиз да кыолдан келгенни аямагандыла. Биз аланы кыйыныларына уллу багъа беребиз, мингле бла адамлары ёлюмен кыалдыргъанлары ючюн ыспас этебиз, - дегенди премьер.

Мишустин дагыда Правительство медицина учреждениялагъа коронавирусдан ауругъанлагъа багъарга, инфекцияны ачыкыларга да энтта 49,5 миллиард сом бёллюгюнд айтханды. Алгын Россейде миллиондан аслам медикге коронавирус бла кюрешгенлери ючюн кёллендириу ахча теленгенди.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырлаганды.

Устазла, сабийле да ашыгып сакълайдыла сентябрьни

Сабийлени келе турган окуу жылга, ол а, белгилисича, быйыл энчирекди, хазырлау республикада кыты барады. Аны бла байламлы кыралда, бизни республикада да жангы буйрукча чыгадыла. Президент **Владимир Путин** мартта окууна биринчи классдан башлап төртюнчюде окууганлагга дери барысын да келе турган окуу жылда жылы аш бла жалчытырга деген бегимге кыол салганды.

Анга ахча федерал, регион, жер-жерли бюджетден бөлүнүрүкдү. Ол затха жуу-аппы уа школаны учредительлери боллукдула. Аны юсюнден регионда жарыкландыруу, илму эм жаш төлөнү ишлери жаны бла министрлини кыулугун толтурган **Анзор Езаов** да кыты айтханды.

Белгилисича, окуу китапла бла жалчытыу алдан окууна башланады. Нальчикде «Китап» араны ишчилери айтханга кере, республиканы мектеплери алдан заказ этген китаплары бла жалчытылынгандыла. Школ кийимлени сатыу а аламант бармайды. Нек дегенде бюгондеги эпидемия болум бла байламлы кеп ата-ана сабийлери школгга жюриюрюклерин бла жюриюрюклерин билмей, экили болуп турадыла.

Бу затланы юслеринден Кенделен элни Доттуланы Ах-

мат атлы 1-чи номерли школуну директору **Диналаны Тамара** былай айтады: «Башланган классладагы сабийлени аш бла жалчытыу бизде эрттен да төреди. Кырал берген бла бирге ата-анала да болушадыла. Дагыда бизде ол жаны бла тамата классланы окуучуларына да мадарла этиледиле. Окуу китапла жетиширидикле деп турабыз. Школда ючкюз бла жыйырма тогуз сабий барды. Былай боллукду дерге кыйынды, алай жангы окуу жылга хазыр болуу бизни борчубузду да, аны тынгылы этерге кюрешебиз. Кыалгынын а заман кеси кегрюзюр. Жангы окуу жыл кыуанч бла келсин устазлагга, сабийлеге,

ата-аналага да».

Кенделен элни 4-чю номерли школуну директору **Атырзаланы Мухтар** айтханга кере, ала башланган школда окууганлагга окуу китаплары юлешип бошагандыла. Ол жетишимли болганды. Энди тамата класслада бардырадыла ол ишни. Китаплагы сабийле төлемейдиле, ала аланы хаксыз аладыла. Спортзалга тынгылы ремонт этилгенди. Дагыда школ «Точка роста» деген миллет проектке кыатышханды да, аны бла кюреширкеге эки отуу хазыр этилгенди.

Школгга жюз бла сексен эки окуучу, сабий садха да жюз бла он сабий

жюриюрюкдөле. «Башланган класслада окууганланы эртенликке бла тыште ашатыу эрттенде да төреди бизде, – дейди Мухтар. – Алгын бирина – кырал, бирине ата-анала төлеп турган эселе, энди кырал аны барын да кеси кылуна алганды», – дегенди ол.

Бзынгы элни школуну директору **Хапаланы Тахир** айтханга кере, алада да хазырланыу таукел барады. «Бытыр реконструкция этип, бек болушхан эди кырал. Аны бла байламлы биз ремонт этгенбиз, кыйналмагъанбыз. Школгга жюриюрюк сабийлени саны бизде жетмиш бирди. Биринчи класса аладан беш сабий келликдиле да, барын да аш бла жалчытырга кыолубуздан келликти. Сау болсунла, ол затны сансыз этмеген адамла да бардыла элибизде.

Окуу китаплары уа 90 проценти кыолубуздады. Кыалгынын да окуу жыл башлангынчы тапдырыкларына ишексиме. Барган, бармаган деп аллай хабар жюриюрюкейди бизде. Устазла, сабийле да ашыгып сакълайдыла сентябрьни. Аллах айтса, ол кюнне да кыуанч бла жетербиз», – дейди ол.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Бизде – ол төреди

Кыбарты-Малкярда башланган классланы окуучуларына 2020 жылны 1 сентябринден хаксыз исси аш берилликти. КМР-ни жарыкландыруу, илму эм жаш төлөнү ишлери жаны бла министрлини кыулугун толтурган **Анзор Езаов** айтханына кере, шендюге дери битеу муниципал кыуралула сабийлеге экинчи эрттен азык бергендиле, энди республиканы мектеплерини барысында да толу таш азык бла жалчытырыкдыла.

Школлада ашханалагы керекли оборудовани сатып алыны тохтадырылганды (стола, шинтикле эм башха затла), бир-бир билим бериу махемеледе тийишли отуолада ремонт бардырып, алада столовала этгендиле. Аш хаксыз боллукду, ол жыйышдырылган бюджетден толтурулукду – федерал, регион эм муниципал, деп чертгенди **Анзор Езаов**.

Бир жыл мындан алда федерал власта Кыбарты-Малкяр битеу школчула хаксыз эрттен азык бла жалчытылынган Россейде жангы регион болганын белгилеген эдиле.

Ишни бийик даражада бардырырга таукелдиде

Быйыл сентябрьни ата-анала да, сабийле да бек ашыгып сакълайдыла. Пандемияны кезую ачык кегрюзтгенди - окуу юйле бизни жашаубузда бек маганалы жерни аладыла. Озган айлары ичинде дистанцион халда билим бериу кеп ата-аналаны жунчутханды, окуучула уа тенглерине, школларына тансык болгандыла.

Кеп ата-анала бу озган айлада сабийле хазна спорт бла кюрешмегенлерин айтадыла, скалиоздан кыйналгъанланы саны ёсюп барады. Быйыл элде орналган школлары бир кыуумунда физкультура жаны бла аслам онгла кыралдыла. Бабугентде орта школуну директору **Мокъаланы Даниял**: «Тюз бусагъатда спортзалыбызны ремонтун бошагъанбыз. Коридорлагга, поллагга, санузеллеге да кырагъанбыз, энди жалаанда классланы ичинде бир кесек жумушла кыалгандыла», – дегенди.

Аны айтханына кере, школун юч ашханасы барды: сабий садха жюриюрюклеге деп экиси, улпураклагга да энчи ююнчюсю. Быйыл окуучулары ашларына аслам эс бурулукду. «Биз шендюге дери да этни эм башха затланы элибизде сатып алганыбыз себепли ашыбыз бек тынгылы эди.

Энди бу жумушха бютунда бегирек эс бурлукбуз. Халкыны саулуугу сабийлени школда ашлары бла байламлыды. Битеу да быйыл бизге юч жюз бла онбеш сабий келликдиле, барысын да сакълайбыз», – дегенди ол.

Сентябрьде эпидемиология хал тап болуп, окуучуу иш школлары мекямларында барылса, кимден да бек ата-анала кыуанырыкдыла. Черек районода Билим бериу управленини бөлүнөнү таматасы **Глашланы Фаризат** айтханга кере, пандемия айлада хар сабийни да Интернетти бла телефону болмагъаны ишге чырмаула чыгаргъанды. Аны сатып алуу, ай сайын Интернетте төлеу бир-бир юйюрлеге кыйын кегрюнгенди. Белгилисича, ишлерин, аны бла бирге тышюрген файдлары тас этгенле аз туйоле эдиле. Кыарысуз юйюрлеге болушлук тапдырырга да кюрешгендиле.

Аушигерде школуну директору **Людмила Бадзова** алай школчугга кеси телефон сатып алганды. «Дагыда устазла телефонсуз школчулагга заданияланы кыагытлада жазып, ингириде уа алып да тургандыла», – дейди Фаризат. Устазла кече онекиге дери ишлеп тургандыла. Бу кыйын кезиуде

ала бизни сабийлерибизни кыалай сюйгенлери ачыкланганды. Жалаанда врачла медсестрала угъай, устазла да озган айлада жууаллы, жамауатны бек сыйлы адамлары болгъанларын кегрюзтгендиле.

Огъары Малкярда биринчи номерли школуну директору **Таукенланы Аслан** да библиотекага окуу китапла келгенин билдиргенди. Жарсыуга, жыл сайын ала битеу сабийлеге да жетмейдиле. Элден чыкыган бизнесменле кеп сабийли юйюрлеге болушурга кюрешедиле.

Совет жыллада бир китапла бла беш-алты школчу окуугандыла, шендю уа авторла да кеп, китапла да асыры теркюрленгенден жыл сайын жангыланы сатып алырга тышеди. Анга кыошакыга уа программала да тюрлю-тюрлюледиле.

– Башха жерге кечгенле болсала, анда программа бизники бла келишмегени бек жарсытады. Бу жарсыну юсюнден федерал кыулукчула кеп кере айтхандыла, Россейде окутуу бир халда, бир программалага кере бардырылгыра керекди, дегендиле. Алай алыкы ол кемчиликте кетерилгендиле, – дегенди Аслан Ахмадиевич. Ол кыуанчлы хабарны да

билдиргенди: Огъары Малкярны школуну кыатында спорт майдан ачылганды. Ол кеп жумушлу боллукду, минифутбол, баскетбол бла кюреширча, дагыда тренажерла да орнатылгандыла. Бу огурлу иш болуру ючюн кеп кыагытла кыуаргга керек эди, ол жаны бла себеплики элни администрациясы таматасы **Табакъсойланы Кемал** этгенди.

Огъары Малкярны жумушларына Черек районну таматасы **Муртазаланы Борис** да аслам эс бурады. Быйыл школгга кыошакы халда актовый зал ишленирик эди, алай пандемияны хатасындан ол жумуш этилмей кыалганды. Зал столовала орунуна хайырланганы ючюн хореография, музыка жаны бла кружокланы ишлерин бардырырга онгла жокъдула.

Алай болган кабинетледе, тынгылы спортзалда сентябрьден башлап ишни бийик даражада кыуаргга онгла бардыла. Таукенланы Аслан районну эм элни администрациясына, малкярлы бизнесменлеге да кыолларындан келгенича болушханлары ючюн жюрек ыразылыгын билдиргенди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Жангыртылгъан спортзалла

«Билим бериу» миллет проектни «Хар сабийни жетишими» деген федерал проектине кере Шалушканы 1-чи номерли эм Нартаны 2-чи номерли школларыны спорт залларында тынгылы ремонт этиу бошла турады, деп билдиргендиле Чегем районну жер-жерли администрациясы пресслужбасындан.

Мектепледе инженер, ток эмда хауаны тазалаучу ысла алышындырылгандыла, терезеле бла эшикле, мекямны тюплери бла башлары, кыабыргалары да жангыртылгандыла. Окуучула жууунурча эмда кийинирча жерле, санузелле да тапландырылгандыла, спорт жараула бардырырга керекли затла сатылып алынгандыла.

Битеу жангыртуу ишлеге 2,7 миллион сомдан артык кыоратылганды. Аны асламысы федерал бюджетден бөлүнгенди, кыалгынын а республикалы эм жер-жерли бюджетле бергендиле.

БЕЛГИЛЕУ

БИРЛИКНИ, ШУЁХЛУКҢУ КЮЧЛЕНДИРИГЕ АЛЛАНЫП

Къабарты-Малкъарда жашаган тюрккюлү месхетин «Ватан Елунда» («Ата журтха жол») деген биригиуери кыралганлы бу кюнде тамам оңоч жыл болганды. Республиканы Маданият фондунда кыуанчлы ингир анга аталганды. Аны фондунда председатели Владимир Вороков ачып, сёзюно Къабарты-Малкъарны Парламентини культура, инсан обществону айнытуу эм информация политиканы жаны бла комитетини келечиси Борис Паштовха бергенди.

Ол быллай культура арала республикада мамырлыкны, келишюлюкно саклауга уллу себеплик этгенлерин белгилегенди. Ол: «Биз кеп затны кере келебиз, бек кыйын заманла да болгандыла журтубузда, алай бир бирге тынгылай, бир бирни ангылай билген бизни хайырындан чачылмаганды, бирлигибизни саклаганды».

Тин кырындылабыз биз, бары да андан-ды. Ол хазнадан уллу байлыгы а жокъуды, – дегенди эм жыйылганланы «Ватан Елунда» биригиуно кезилуо тууган кюно бла алгышлаганды. Аны таматасы Бекташ Ампапулинге кеп жерледе сыналган адамлыгы, огурулуугу ючюн ыразылык сёзон айтханды.

КъМР-ни Граждан обществону институтлары бла байламлыкла кыурау эмда миллетлени ишлери жаны бла министрн орунбасары Гергюкъланы Жамболат жыл жарымны ичинде бир бирни кёрмей, онлайн халда байламлык жюрютюп туруп, бюгон быллай жылыулу тюберча онгла кыраганды. Аны ючюн Владимир Вороковха, башхалагъа да ыразылыктын айт-

ханды эм Бекташны хайырындан тюрккюлү месхетинлини маданият аралары чачылмай кыалганын, бюгон ол бютюнда бирлешип ишлегенин, келлик тёлюлени миллет төрелерине юиретип турганын, Бекташ кеси уа – арий-тала билмеген адам, таукел атламла бла алгъа барганын белгилегенди.

КъМР-де тюрккюлү месхетинлини «Ватан Елунда» культура араларыны таматасы Бекташ Ампапулин халкыны кыйын тарыхыны юсюнден кысха халар айтханды. Ала 1828 жылдан бери алгъа Россейни, арда СССР-ни, андан сора жангыдан Россейни кыурамында болгандыларын белгилегенди.

Ол аны халкын, тауланы, башха миллетленича, ала жашаган жерге фашистле жетмей турганлай окуяна, душман жанлы болганды деп, жалган терсикле тагып, Орта Азияга бла Къазакстанга кечюргенлерин эсертгенди.

Ол тюрккюлү месхетинлине кыралны жашаууна тири кытышханларын, Улуу Ата журт урушун кезиюнде аланы да кеслерини жигитлери болгандыларын белгилеп: «Бюгон мени гитче, аз адам санлы халкым тогуз кыралга бёлюноп жашайды. Къабарты-

Малкъарда уа биз кесибизни экинчи ата журтубузу тапханбыз.

Тауланы төртюно тёлюлери еседи тууган журтларында, Аллах бизни халкыга да аллай насып берир деп ийнанам», – деп, аланы кесине жыйган, төрюне ётдюрюп, кыуанч этдире турган культура фонда ишлегенди, бу байрамда ала бла болургъа суююп келгенге да ыразылыктын билдиргенди.

Республиканы Жазычуларыны союзуно правленини председатели, КъМР-ни халкы поэти Беппайланы Муталип: «Кёчюночюлюк уллу сынау эди. Аллаха шукур, сиз да, биз да кытулганды андан. Мындан арысында аллай кыйынлыклары бир халкы, бир миллет да кёрмесин.

Биз кырындылабыз, жюреклерибиз ачыккъды. Ол татлылыкны саклап турсак, тамблабыз бултусуз боллугуна ышанам», – дегенди эм месхетин тюрккюлени маданият араларына китап саугала этгенди.

Журналистлени союзуно правленини председатели, КъМР-ни сыйлы журналисти Шауаланы Разият бу огурулу кюнде быллай ариу тюбешу кырагандыла ыразылыктын айтханды. «Бизде кеп миллет жашайды.

Ала бир бирге кырындылача татлыдыла. Ишчи халксыз, жигер, таукел. Аны ючюн сизге бютюн хурмет этебиз. Сау болугуз, жаратмаган жеринде адам жашамайды. Сиз а бизни бласыз кыуанч, бушуу кюнлерибизде да», – дегенди.

Азербайджан миллетни «Азери» атлы маданият арасыны атындан аны таматасы Алий Дадашев сёлешгенди. Ол да тюрккюлү месхетинлине ата журтларын кыратаралмагандыларына жарыганды. Аны бла бирге ала эл болуп, бизни республиканы Май эм Прохладна районларында жашагандыларын, ишден кычмаганды, огурулу адамла болгандыларын чертгенди эм бу халкыга келлик кюно ариу болурун, ол умутуна жетерин тежегенди.

Дагыда алгыш сёзлери бла Къабарты-Малкъарда эрменлини «Ахбор», эбизелени «Риони», татарлыны «Тугантел», украинлыны «Днипро», эстонлыны «Кодума», дагыстанлыны «Дагестан», корейлини «Самчели», Нальчикни, Терк-Малка округну, регион жамауат биригиуно кызакларыны эм башха маданият араланы таматары сёлешгенди.

Владимир Вороков, Бекташны кыолун туту, анга, аны халкына уллу хурмет этенин, аны тамата кырындылача суюгенин айтханды. Сора: «Кыуылланы Къайсын битеу да адам улун суюгени тынчыды, кыончунгу сюереге юйрен», – деген терен ангыламны кыюганды бизге. Анга келиширге керекбиз, алай да болганды. Суюмеклик берсенг, арха да аны аласы. Жашауубузда, тарыхыбызда да алай келеди», – дегенди.

МУСУКАЛАНЫ
Сакинат.

Шимал Кавказ кюн сайын

Нурмагомедов американлы бла сермеширкиди

Тутушууда атын айтдырган Халиб Нурмагомедов американлы Джастин Гэтжи бла Абу-Дабиде тюбеширкиди. Аны юсюнден «дагыстанлы илячин» кеси пресс-конференциясында билдиргенди.

– Биз 24 октябрде тюбеширге келишгенбиз. Абу-Дабиде «Тутушу айрыкамда» сермеширкибиз, – дегенди ол. Ахыр кере Нурмагомедов былтыр 7 сентябрде американлы Дастин Порье бла тутушуп, аны хорлаганды, деп билдиргенди ТАСС.

Бек учуз фатарла кыайладыла?

Росстатны шартларына кере, жангы юйледе бек учуз фатарла Къабарты-Малкъардадыла. Мында аланы бир квадрат метрге 29,7 минг сом төлеп алгырга боллукъуду.

Учуз фатарлары болган регионланы тизмесине дагыда Дагыстан (квадрат метри орта эсеп бла 32 минг сом), Къалмук Республика (33 минг сом), Шимал Осетия (34,5 минг сом) эмда Къарачай-Черкес (36 минг сом) киредиле.

Изеу этип, төгерекни тазалагандыла

Къарачай-Черкесде «Жаңаууруккуну тийреси» деген фонд жангы «Экология» проектни башлаганды. Аны чеклеринде кыууу адам, кеси ыразылыклары бла Черкескеде изеу бардырып, Кызыл Восток» комплексде жашаганла бла бирге юйно арбазын бла аны тийреси тазалагандыла.

Бу экология проектни кыураганла алай акциялары саулай республикада, ол санда адамла кеп жыйылуучу эм солучу жерледе, парклада, суу бююнда да, бардырырга мурат этедиле, деп билдиргенди «Къарачай-Черкес» РИА-га проектни башчысы Наурузланы Рамазан.

Жашпадан эсе кызыла кеп

Статистика жаны бла федерал службаны Чеченде бёлюму бу республикада эр кишиле бла тиширула кыаллай бир болгандылары юсюнден соругуа жууап бергенди. Аны тергелерине кере, ЧР-де бююнлюкде жыл санлары 15-ден башлап 20-га жетгенле 359 минг жаш бла кызы жашайдыла, окуйдула, ишлейдиле. Ол а республиканы халкыны төрттен бириди.

Энци жашланы бла кызыланы юсюнден айтханда, биринчилери - 49,8, экинчилери да 50,2 процентни тутадыла. Алайды да, кызыла жашпадан эсе кепдюле.

Айыулары шоколад бла багъадыла

Ингушетияда Табийгъатны кыоруула министрствосунда ишленге бла егерле агъачдагы айыулары шоколад конфетле бла багъадыла. Татлы ашарыклары юлешиу сентябрде дерри созулукъуду, жанууарла кыш жукуларына батылганычы.

Бу акция бал чибинле тутханланы кыоруулар ючюн кыураганды. «Биз шоколад конфетлени бал батманладан бла элден узагыракълада атханбыз, айыула балны татыуун унутурла деген умтуд», – деп билдиредиле ведомстводан.

Ингушетияны Табийгъат министрствосуну шартларына кере, республиканы агъачларында 100 чаклы бир айыу барды.

Студентледен улутха алып тургандыла

Россейни МВД-сыны Краснодардагы университетини Ставропольда филиалында ишленгенли кыууу студентледен улутха алып тургандылары ачыкъланганды. Аны юсюнден РФ-ни Следствие комитетинден билдиргенди.

Тинтуле кёрпозтгенлерине кере, 2019 жылны январьдан 2020 жылны июлуна дерри вузда окугандан экзаменге эмда зачётла ючюн да ахча алынып турганды. Алай бла аманлыкчы кыууу эки миллион сом чаклы бирни кылга этгенди. Улутханы араларында зооч окутуу факультетини таматасыны орунбасары, төрт кафедраны начальниклери да болгандыла. Ала барысы да тутулгандыла – битеу да 11 адам.

Доммайла кыайтхандыла

Тау доммайла жангы жерлеге юйренгенди, аланы санына кышула барады, гунч болуп кетерле деген кыорккуу энди жокъуду. Алай оюмга Кавказ заповедникде ишленген алимле доммайлары санын санап бошагандан сора келгенди. Сакланган табийгъат жерде битеу да 835 доммай болганы тергелгенди. Балалары болган жанууарла да 233 болуп чыккандыла.

Алимлени бек кыуандырган неди десегиз а. Весёлая тауну этеклеринде 23 доммай кечингенди. Алгын ала бу тийреледе кёрюмгенди. Доммайлары алайла кыайтулары бу жанууарлары жайыла баргандыларына шагъатлык этеди.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазыраганды.

Кыуанч

Къара-Сууда аламант Маданият юй эшиклерин ачарыккъды

«Маданият» миллет проектни жашауда бардырууно чеклеринде Къара-Сууда жангы Маданият юй ишленгенди. Мекямга 200-ден аслам адам сыйынырыккъды. Анда китапхана, эстрадады эм артистге юйреттен классла, кружокла бардырырча жерле да бардыла.

Черек муниципал районну администрациясындан билдиргенлерине кере, бу кюнде мекямны тийреси тапландыруу ишле бардырыла турадыла. Аны бла бирге шинтикле эм отулауга керекли мебель мажарылады. Къара суу-чула Маданият юй элнни жаш тёлуюн төгерекке жыярыгына, хунерли кызыланы бла жашланы жаш тёлуюне фахмуларын ачыкларга онг берлигине ышанадыла.

Сайлауларына керттичипе

АКТЁР, ЖЫРЧЫ, ТЕПСЕУЧЮ БОЛУП ТУУГЪАН ЗАРИФ

Россей Федерацияны сыйлы артисти Бапыналаны Зариф хар бир таулу юйно сыйлы кьонагыды, кеси адамыды. Ол кьууанчыларыбызда, бушууларыбызда да кесин излетмей табылган асыл инсанды.

Окзуу, аскер кьулукук

Зариф кечгюнчюлюкде Кьазахстанда туугъанды. Бапыналаны Абдул-Керимни юйорю ата журтка анга юч жыл болуп кьайтханды. Школну Булунгуда бошап, ол Нальчикде музыка училищени жырчыла хазырлаган бөлмюне кирип, анда окьугъанды. Аны тауусханлай, аскер кьулукукьга чакьыргъандыла.

сорады ол. – Анга ыразымыды? – Аны анга киши сормайды. Биле тууруп.

Ол кезиуде уа актёрну иш хакьы алтмыш беш сом эди. Алай бла мен театр^га келип, анда кьыркь бла беш жылны ишлегенме...» Сахнадан айрылмай, Бапына улу Москвада театр искусствону кьырал институтун бошагъанды.

Элде таматаланы эрикляллыкьмыса?

Ол биринчи кере Мустай Каримни «Ай тутулган кече» деген, ана тилибизге Гулаланы Башир кечюрген драмасында Ялсыгулну ойнагъанды. «Кьыйын берилген эди манга ол роль, – деп сагынады актёр. – Режиссёрбуз Кьулийланы Борис

Ялсыгул а сюроучюдо, Акьегетни да юйретиучюсо. Келечилик да ол журютеди эки сюйгени араларында. Эки бир бирге ушамагъан рольладыла была, алай а аланы кертти сыфатларын кьурагъанды актёр.

Шекспирге да керилгенди

Дуния классиканы алгъанда, У. Шекспирни «Ромео бла Джульеттасында», Тибальданы, Ф.-Г. Лорканы «Къанлы тоюнда» уа Леонардону, Софоклну «Антигонасында» Кьуугунчуну сыфатларын кьурагъанды.

Маммеланы Ибрагимни «Сюймекликни поэмасы» деген пьесасына кере салынган спектакльде ол ханны аскер башчысы Кьарамырады. Ол Зарифни бек эсде кьалган рольларын дан бириди. Бу спектакль бла бизни театр Кьазахстанга баргъанда, ол кьаллай махтаулагъа тийишли болгъанын кепле эсде тутайдыла. Дагьыда бу оюнну Кьабарты-Малкьарны Москвада культура кюнлеринде кьргюзгенди. Анда да ол уллу багъа алгъанды.

Аны амшлуасы кенгди

Ол жол анда ишин бизни театр Тёпеланы Алимни «Коммунист» деген пьесасына кере оюн бла ачханды эм алчы жерни алгъанды. Аны юсонден ара шахарда чыкьгъан газетле битеу кьыралгъа айтхандыла. Анда Зариф Кочарны сыфатын кьурагъанды.

Дагьыда ол кеп спектакльде ойнагъанды: Маммеланы Ибрагимни «Нарт Ёрюзмегинде» – баш жигит, А. Вампиловну «Чамларында» – Анчугин, Тёпеланы Алимни «Бийнёгеринде» – Жанкьуат, Берберланы Бурханны «Ташны кьычырыгы» деген трагедиясында – Осман, Кьулийланы Элизатны «Жашау-ёрлеуду» деген оюнунда – Кьыйсын, Мусукаланы Сакинатны «Киеулюк тюлюк» жомагьында – Патчах тюлюк...

Г. Фигейредо «Тюлюк бла жюзюм» деген пьесасына кере салынган «Эзоп» спектакльде ол, баш жигитни сыфатын тынгылы кьурагъаны оюнун 2010 жылда «Южная сцена» деген театр фестивалында диплом бла саугьалангъанды.

Экинчи тюбемезлик ауаз

Алда сагьынылгъаныча, Бапыналаны Зариф жырчыгьга окугъанды. Жамауат аны сахнада биринчи ол жаны бла таныгъанды. Жаш адам халкь жырлары, ийнарлары, иелилери да бирча арлу айтханды: «Келсенг а», «Бизни заманын кьызылары», «Къатыным», «Кел да къара», «Ана», «Берилгенди бу кече...», «Мадина», «Чегем элим» эм башка жырлары кеси, Алтуланы Зояны, кьобузчу Башыйланы Фатиматны да нёгер этип, кьууандыргъанды тынгылаучулары. Иели жырлары уа анга Кьулийланы Кьыйсыны, Зумакуллары Танзильаны, Боташланы Иссаны, Сюйюнчла-

ны Азаматны, Байрамукьланы Халиматны сөзлерине композиторла Жетпеланы Мустафир, Байчеккуланы Абыдин, Нихат Османов, Хасан Карданов, жырчыла Отарланы Омар бла Белпайланы Сергей эм башкала такьгъандыла.

Кинолада рольлары

Экспромт бла кьуралычу айтшлары уа, жырчы хунеринден сора да, ол тилни кьалай терең билгенин кьргюзтедиле. Бу оюнну кертилигин жыйылган жерледе кьюрюге боллукьду. Аны

жашыды. Анасы Кьудайланы Жансарай а – таулу тиширелуаны асылларын дан эди. Жарьсуугъа, ала дунияларын алышхандыла, алай юйор таматаны халкь жырлары ариу айтучусу, сыбызгьыда тау макьамланы уста согуучусу билгенин кьргюзтедиле. Юйорде эки эгеч бла тёрт жаш ёсгендиле: Зариф, Зайнаф, Музафар,

Солдан оннга: Бапыналаны Зариф, Улбашланы Азнер, Кучукланы Исхакь.

бла бирге ол бу фахмусун сахна ишинде да иги хайырланады. Кеп болмай Жантууланы Иссан деген трагедиясында – Осман, Кьулийланы Элизатны «Жашау-ёрлеуду» деген оюнунда – Кьыйсын, Мусукаланы Сакинатны «Киеулюк тюлюк» жомагьында – Патчах тюлюк...

Г. Фигейредо «Тюлюк бла жюзюм» деген пьесасына кере салынган «Эзоп» спектакльде ол, баш жигитни сыфатын тынгылы кьурагъаны оюнун 2010 жылда «Южная сцена» деген театр фестивалында диплом бла саугьалангъанды.

Хар заманда аны сагьынын этеме – биз уллу халкь болуп, былай артистлерибизни кепле танысыныла, атлары дуниягъа айтылып эди деп.

Юйор

Юйорюню юсонден айтханда, ол халкь таньгъан, сый берген Абдул-Керимни

Марат, Дарико, Герман.

Зариф бла юй бийчеси Атталаны Мариям юч сабий ёсюргендиле: Рустам, Эльвир, Элар. Ала Москвада, Нальчикде да жашайдыла. Алпа бла ынна уа туудукьларын эркетеле, жубанадыла.

Сейирлик халарчы

Бапыналаны Зариф, мингле бла кьураучуланы сюйген актёрлары, сёзю, сыфаты бла да бизни культурабызны миллет бетиди. Аны тарых жаны бла билимине кьарасанг, сейир этерчады, аллай бир кеп затны тутады эсинде. Булунгуда эсли кьартланы араларында ёсгени аны келген жолунда, оюм кьуудретинде да ариу ыз кьойгъанды.

Биргесине ишлеген тамата тёлюню – Кучукланы Магометни, Балаланы Омарны, Кучмезланы Шарифаны, Биттирланы Абидатны, Кьудайланы Маржанны бла Ахматны, Маммеланы Ибрагимни ... юслеринден халар айтуп башласа, ол аланы кьаллай сюйгени жарьгъан кезлеринден, учунган сөзлеринден билинеди.

Бюгон ол солудады. Алай актёргъа, жырчыгъа солуу кьайда? Аны жамауатка чыкьгъан хар кюно да ишди. Илхамлы болсун!

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

«Жашау – ёрлеуду» спектакль.

«Киеулюк» спектакль.

Театрны хауасы

Андан кьайтхандан сора уа, ол ишлерге Кьулийланы Кьыйсын атлы малкьар драма театр^га баргъанды. Ол кюнню Зариф былай эсгереди: «1974 жылда аскерден кьайтып, театр^га келеме. Юч эр киши – Маммеланы Ибрагим, Жантууланы Ханафий эм Кьулийланы Борис сюелип тура эдиле да, кьатларына барып, жумушуму айтама.

- Кьайданса? – дейди Борис.
- Огьары Чегемден.
- Абдул-Керимни жашымыса? – Хау.

Ол атам таныгъанына бек сейирсинеме. Сора Борис мени театрны директоруна келтирип, ише алыгьыз дейди.

– Иш хакьыбыз кьаллай бир болгъанын билемиди? – деп

аны кёрюп: «Элде таматаланы эрикляллыкьмыса?» – деп сорады манга. Аны уа несин айтаса... Кеси уа, не сейир, хар мен эриклегенни ким болгъанын танып бара эди. Сора биринде тохтап: «Ма аллайды сени жигитинг!» – дейди.

Ялсыгулну Зариф кьурагъан сыфаты кеплени эслериндеди. Ол бек тынгылы болгъанды. Ол спектакльде Акьегетни да ойнагъанды актёр. Акьегет – баш жигитни (бай тиширелу Танкабийке) ортанчы жашыды. Анга Зубаржат бла неках этилиди. Болса да тамата кьарындашы кьазауатда жоюлады да, анга аны юй бийчеси Шафакны тийишли кёредиле, левират тёрде бола келгенича. Акьегет бла Зубаржат бир бирлерин сюелиде, ала, ол адетни бузуп, экиси да ай жарьтхан кече бирге кетедиле.

Жылпа, адампа, кьадарла

«Атамы бет сыфатын кёрюрге термилип кетди ёмюрюм»

Репрессияланы хаталары жетгенле бизде да кеп болганларын барыбыз да уста билебиз. Ол кезиуде жалган дау бла тутмакчылык Мырзаланы Даутону жашы Жарашты да сынаганды. Алай, барыбыз да ангылагандан, битеу алай жарсыулу ишле асламында тийреде кьоншуда суймегенлерини тил этиулеринден болгандыла.

- 90-чы жыллада кеп айланганна атамы кьадарын билир мурат бла тюрлю-тюрлю архивледе. Илишаннга салыргы деген оноуга ким кьол салганын ачыкылауу борчума санаганма. Алай ол кезиуде бийик кьулукьда ишлеген бир жууугума тубейме да, не себепден журюгеними айтама.

Экинчи тубешенибизде уа, ол оноуга кьол ким салганын эм ол адам кеси да манга жууук жетгенин ачыкылаганын айтады. Болсада атын а жашырган эди, аны туудукларына жюрек кыйын турарга боллукьду деп, дейди Газаланы Халимат.

Жарашты Огьары Чегемде жуууп ёсгенди. Кьулийланы Кьайсын бла кьаршы жууук болгандан сора да, ала Жылгы сууну эки жагасында жашагандыла. Окьургга да жашла Эл-Тюбюнден бирге кетген эдиле. Алай Дауто, жашы орусла болуп кьаллыкьды деп кьоркьгандан, аны артха алып келип, кьошха ашырады. Билимли болургга итинген Жарашты уа, бир да болмаса да, муслийманча окьюм деп, дин жаны бла билим алып кьайытханды.

Алай ол кезиудеги власть аны кулакга чыгарып, 10 жылгга Архангельскге ашырады. Юйюм да доррха саладыла, малларын да колхозгга ёдюредила. Болсада Аллах Мырза улуна тутмакьдан белгиленген замандан алгараак кьайтып, бир аз юйюрум бла да жашаргга буюрады.

Алай кьара булутланы кьуучула уа анда да тынчаймадыла. Кюнлени биринде тынч, мамыр чалгы чала турган Жараштыны экинчи кере алып кетедила. Жюз жылдан артык жашаган Мырзаланы Муталифни эсгерилерине кере, аны алыргга тьош заманда, ауузланайым деген кезиуде келген эдиле.

- **Ары** дери ол анама бир тапсыз тьошле кёргенин айтханды. Аны алып кетгенлеринде мен туумаганма. Жарсыугга, бир сураты да кьалмаганды атамы. Бет сыфатын кёрюрге термилгенлей 80 жылымдан атладым, - деп, мудах ахтынады Халимат.

Тёрт сабий бла кьалган таулу тиширью бир ненча кере эрин кере барганды. Ахыр тубешиулерини кезиунде уа Жарашты юйдегисине мын-

дан сау чыгармазлыкьларын ангылатып, кьызчыкьланы сакьла, биреуно босагасында кёрюзмге, деп тилеген эди. Алай бла 1938 жылда Мырза улун илишаннга саладыла, мюлкюн да бир ненча кере доррха чыгарадыла. Жаланда ол кеси сют бла ёсдюрген жангыз аты кьайындарыны юйюнде кьалган эди.

- **Анамы** кьарындашлары аны не кьаты букьдурган эселе да, биреуно тил этиуу бла кьоймай, аны да алып кетгендила. Ол, эки ал аягына сюелип, кьатына адамны кьоймай турганды. Сора кючден, аркьанны атып ныгыш тийресине тартып келтиредиле. Анам айтыучу эди, ат, аны танып, имбашына башын салып жиялганын. Ныгышда олтурган кьарт-

ланы да кез жашлары келген эдиле. Ол кезиуде анамы эси ауганды, - дейди Халимат.

Ол айтханнга кере, Чегем ауузунда Оры-Башы, Билги, Никола, Кёк ташны огьары жаны, Голгурду - Тюбю, Агь-ач-Арты, Тёбен -Биченлик эм Огьары-Биченлик деген жерле Жараштыныкьыла болгандыла. Алай жашы болмаганы себепли ала барысы да башхалагга кьалгандыла. Аланы юйлери уа бююнлюкде да сюеледи. Анда да жууукьлары жашап турадыла.

Бу тизгинлени уа атасына Халимат жоралаганды. «Назмучулукьну жорукьларына кере былай сейир кьалай тизгенсе», - дегенинде:

- Жюрегинг кьыйналса, тизгинле кеслери туадыла, - дегенди ол.

*Атам кетди зорлукьда,
Жау кьолундан жоюлуп,
Жилляй кьалды жарлы анам,
Юйю юсюне оюлуп.*

*Кече арада тьош кёрюп,
Боллукь ишни билгененг,
Аманатха анама
Тёрт сабийни бергененг.*

*«Была санга аманат,
Сен Аллахга аманат.
Заман бизни айырса,
Кьал, дегенди саламат.*

*Зорлукь кёрген атала,
Жилляй кьалган анала.
Ёмюрледе кьалдыла
Жюрекледе жарала.*

*Харам тёрени зорлугьу,
Манга ёксюзлюк сынатды.
Танымаган атам деп,
Кеси ёмюрюмю жиятды.*

*Темир юйю кирити,
Сени кьаты тутханды.
Ахшыланы кьалдырмай
Тамагына жутханды.*

*Неде эди, атам, терслигинг,
Темир юйю сынарча?
Бармы эди гоняхым,
Кеси ёмюрюм жиярча?*

*Не келген эди кёлюнге,
Сени алып барганда.
Кьалтыраймы эди санларынг,
Илишаннга салганда?*

*Кьайры атдыла санынгы,
Жан кетгенде аладан.
Шафауатын тилейме
Шейит болган жанладан.*

*Сыйлы Аллахдан тилейме,
Кьыйналмай жан берирге.
Танымаган атамы
Жаннетледе кёрюрге.*

*Анам болсун, Я Аллах,
Хур кьызланы ийнагы.
Атам болсун, Я Аллах,
Жаннетлени чырагы.*

Басмагга
ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат
казырлаганды.

Соруу-жууап

Уллу файда кьайда чыкьганын ангылаталмасанг...

РФ-ни Финансла министерствосу Бюджет кодексге тьуети хазырлай турады. Анга кере, уллу файда кьайдан тьошгенин ангылаталмаган адамны ахчасы коррупциягга кьажау законнга тийишлиликде сыйырылыкьды. Минюстан билдиргенлерине кере, ол жорукь кеслерини эмда юйюрлерини файдаларыны юслеринден дайым билдирип турургга борчу болган кьырал куулукьчулагга кьатылыкьды. Сыйырылган ахча Россейни Пенсия фондуна ёдюрюллюкю.

Файдасы законсуз тьошгени тохташдырылган кьулукьчуладан кьырал шёндю да фатарларын бла машиналарын сыйырыргга эркинди. Жангы закон кьабыл кёрюлгенден сора уа ахча кьыстырыкьлары да алынырыкьды. 600 минг сомдан кеп файда алгандан ол кьайдан тьошгени да сураллыкьды.

Бизден этни

кьайсы кьыралла аладыла?

-Россей этни, асламысында юй кьанатлы этни, тышына мындан он жыл алгга жиберип кьалганды. Алгга аны Таможня союзу бла СНГ-ни кьыраллары алгандыла, - дегенди **Эт жаны бла миллет ассоциацияны толтуруучу комитетини башчысы Сергей Юшин**. - Энди уа Россей этни 40 кьыралгга жибереди. 2020 жылда аны бек кеп алганладан бир Кьытай болуп чыкьганды. Анда тонгузла ауруучу африкалы ёлет жайылганы ючюн тонгуз этни багьасы бек ёсгенди. Аны себепли кьытайлыланы иги кесеги учуз тауукь этни сайлагандыла. Россейден ала асламысында тауукь аякьланы бла кьанатланы аладыла. Кьытайгга биз дагьыда тууар этден да жиберип башлаганбыз. Энди анда уллу эмда орта файда тьошгенле кёбюрек болгандыла, аланы тууар этни сатып алыр онглары барды.

Бизден эт сатып алыу бла экинчи жерде Украинады. Быйыл Луганск эмда Донецк республикалга биз юй кьанатлы эмда тонгуз этген 41 минг тонна чакьлы бир жибергенбиз. Вьетнам да энди тонгуз этден кепден кеп алады. Ары биз сюеклени жиберебиз - ала аладан фо-бо деген шорпаларын биширедиле. Быйыл Бразилиягга да биринчи кере жибергенбиз тууар этден.

Субсидияла кимлеге берилликдиле?

Жашау журтла-коммунал жумушла ючюн тёлённген хакьны бир кесегин кьайтарып ючюн юйюрюн ЖКХ-гга тёлёулери файдаларыны бек аздан 22 процентин тутаргга керекдиле. Минстрой бла Минтруд ол ёлчмни 15 процентге дери тьошюруно дурус кёргендиле. Алай ол жаланда 58 областьлада, крайлада бла республикалада кийирилликди.

-Башха регионлада уа ол ёлчм ары дери да 10-15 процент эди. Анга этерге тьошген кьошакь кьоранчланы уа регион бюджетле кеси бюонларына алгандыла. Алай ол ауурлукьну аланы хар бири да кётюралып кьалмайды, - деп ангылатханды **РАНХиГС-ни Социал анализ эмда прогноза кьурау институтуну тамата илму кьулукьчусу Александра Бурдяк**. - 15-процентлик стандарт битеу Россейде тохташдырылса, субсидиялга ахча федерал бюджетден бёлюнрюкю. Алай этилсе, кьыралдан болушлукь алыуда инсанларыбызгга тенг эркинликле берилликдиле, аланы коммунал службага борчлары да азайырыкьды.

Школчу кьызыны «Мерседес» бла не ючюн саугьалаганды?

Е-классы жаппа-жангы «Мерседес» бла Долгопрудныйден Алиса Бугрова Физикадан европалы олимпиадада хорлаганы ючюн саугьаланганды. Ол 57 кьыралдан школчуланы барысын да озганды. Москва областьны губернатору Андрей Воробьёв кесини ол саугьасын былай ангылатханды: кьыралдан кетерге керек тьойлод, фахмуну, хунерни да хайырын Россейде, артыкьда Подмосковьеде, кёрюстюрге тийишлиди.

Школчу кьызыны Ложки элде автозаводда саугьалагандыла. Энди Алисаны Долгопрудныйде МФТИ-ге окьургга кирир мураты барды. Аллаа багьалы саугьала Россейни башха жетишимли школчуларына берилгенлери бла кьалганлары уа белгисизди.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырлаганды.

БИТИМ ДУНИЯ

Терек жерни жашнатагы, адамлагыа кезет ашатагы

Газетибизде ачылган циклыны андан ары бардыра, Ахматланы Сафариятны «Табийгат сёзлюгонде» кёргөзтүлгенича тереклени атларын жазып алганбыз. Аланы барысын да угъай, бир къауумун, асламысында бизде тобегленерин, мында белгиленгенича басмалайбыз. Малкыар тилде хар терекни, юкюню, жаныуарны, жерни, сууну, жулдузуну, болумну эм башха затланы энчи атлары барды. Тилибиз бек байды, жаланда ол жанына эс буруп, аны унутула, эскире барган кесегин сакълауыа къайгыра билирге керекбиз ансы.

Айыуа (таш кертме, хайыуа) – айва
Акъ агъач (жохар, тыкыр, юрге, юрюнге) – клён
Акъ бусакъ – райна
Акъ къайын – берёза белая
Акъ нарат – сосна Веймутова
Акъ тал – ива белая
Акъ тут – тутовник белый
Акътерек (бусакъ, шайтан терек) – тополь
Акъчакъгъан – акация
Алма терек – яблоня
Аллагъач (атсыз агъач, ёмюр агъач) – баобаба
Алтын терек – верба золотистая
Анар – гранат
Апон чум – кизил лекарственный
Арзы агъач – кедр
Арча – можжевелник древесный
Бадай (будай терек) – пшеничное дерево
Бадам (гургухта, лаууз, сюеккъоз) – миндаль
Байрым терек – пальма
Бал эрик (медовая сли-ва) – слива сорта Ренк-лод Альтана, фруклэнд
Балли – вишня, черешня
Балли шаптал – персик ферганский
Балма – райское дерево
Будай терек – пшеничное дерево
Бусакъ – осина пушистая, тополь
Гиляс – черешня молодая
Гургухта – миндаль
Гюлбалий – сакура
Гюллю къайын (гюл къайын) – черёмуха душистая
Гюлханий терек – лириодендрон
Горбеч (койрюч) – клён раскидистый
Гюрген – граб горный
Гюрегей – садовая слива
Гъуржа (къызыл эрик) – алыча красная
Дангъл балли – вишня полевая
Ёкелип – эвкалипт
Жабышмакъ – боярышник
Жагъач – клён шелковый
Жерк терек – ольха
Жёге (ихламур) – липа
Жыгыра терек – бадьян
Жылымы – сосновая поросль на участке выруба или пожара
Зейтун агъач – оливковое дерево
Ихламур – липа
Ичкъоз терек (шахбулут) – каштан
Кёгагъач – граб кавказский
Кёгетсиз чынар – бук
Кёкнар – ель
Кёк солтан – слива (сорт)
Кёкназ – ель ломкая
Кертме терек – груша
Кийгер агъач – пробковое дерево
Кюйрюч – ясень
Къадаркъан (акъчакъгъан, къарагъач, къудору терек, чыгъана терек) – акация
Къайын терек (къайын, мырзы (малкъ.), хушто) – берёза
Къара балли – черешня французская
Къара бусакъ – осокоре, чёрный тополь
Къара жерк – ольха чёрная
Къара къоз – орех чёрный
Къара мудах терек – ива чёрная

Къара мырзы – вяз карликовый; черёмуха ветвистая
Къара нарат – сосна австрийская
Къара тут – тутовник чёрный
Къара эрик (къыфца, хогулт, гюрегей) – слива садовая
Къарагъач – вяз горный, карагач
Къаракъай (къаты агъач) – лиственница
Къаракъайын – черёмуха
Къарама – вяз
Къарампил терек – гвоздичное дерево
Къахауа – кофейное дерево
Къахауа агъач – шоколадное дерево
Къая эмен – дуб скальный
Къоз терек – орех грецкий
Къоз (чевиз, чертлеуюк) – орех
Къудору нарат – сосна алепская
Къудору терек – акация
Къызыл нарат – сосна кедровая
Къызыл терек – кампешевое дерево
Къызыл эрик – алыча красная
Къырыкъ эрик – чернослив сорта венгерка итальянская
Лаууз (локътай, лохай) – миндаль дикий
Лурча – граб восточный
Мазия – туя
Маия – орех лесной
Меше – дуб
Мисир тал – ива (вид)
Мысты балли – шпанка
Наз – пихта (ель, сосна)
Назы (нызы, кёкнар, шырша) – ель
Назыл (шхору, мазия) – туя
Нар нарат – кедр горный
Нарат – сосна
Нарин – мандарин
Наштар – ель серебристая
Нызы – ель
Орман тал (бусакъ, чегет тал, элма) – осина
Пачакай – граб (вид)
Раздар (къара жерк) – ольха чёрная
Радап – финик
Саган – клён остролистный
Сартал (шаптал) – абрикос
Сары хурма (улуу хурма терек) – королёк
Сары эрик – алыча жёлтая
Сарыуул – кипарис
Седюр – кедр высокий
Сёгют – ива
Субай бусакъ – тополь крымский
Суу тал – верба
Суулу юрге – клён сахарный
Тал терек – ива
Тенгиз къаракъай – лиственница приморская
Тогустан – дуб твёрдый; челночное дерево
Тукъузгю – рябина
Тыкыр – клён высокогорный
Тытыр эмен – дуб засухоустойчивый
Тюкю шаптал – персик
Улуу жабышмакъ (хомпугтай) – боярышник понтийский
Улуу эрик – слива сорта Анна Шнет
Урум нарат – сосна итальянская
Хайыуа – айва
Хинди къоз – кокосовый орех
Хинди тут – фикус
Хогулт – алыча
Хомпугтай – боярышник понтийский
Хурума – хурма
Хуан терек – папайя
Чегет тал – осина
Чевиз – орех
Черик (къоз, алма, кертме д.а.к.) – карликовое (ореховое, яблоневое, грушевое и т. п.) дерево
Чум – кизил
Чын алма – апельсин
Чынар – чинара, бук восточный
Чыракъ агъач – сосна смо-листая
Шакъкъоз – орех черниль-ный
Шахбулут – каштан
Ышкырна балли – вишня китайская
Элдар агъач – сосна
Элма – вяз
Эмен (меше) – дуб
Эчкагъач – берест
Эчкимююз агъач – вяз

Байрам

От ёчюлтючюлени усталыкъларына тюшоннгендиле

Республиканы 1-чи номерли от тюшоуге къажу-къутхарыу бёлюмюнде къонакъгъа акъылбалыкъ болмагъанланы «Намыс» социал-реабилитация арасындан сабийле келгендиле. Алагъа деп бёлюмню тийреси талай интерактив майданнга бёлюмнгенди, алада уа гитчелеге зауукълу юйретюю оюла къуралгъандыла.

Байрам МЧС-ни келечиси Арсен Суйдимовну коллегаларыны ишлерини, республикада от тюшоуге къажу службаны тарыхыны, айныууну, бюгюлюкде борчларыны юсюнден сейирлик хапарындан башланнганды. Андан сора гитчелеге от ёчюлтген техниканы кёрмюню къуралгъанды. Анда урунган Андрей Смолин а къоркъуусуз жашуа бардырыну юсюнден дерс бергенди, сабийлеге тренажерда биринчи медицина болушлукъ къалай этилгени кёрнюлтюгенди.

Ызы бла къонакъбайла жашчыкълагъа бла къычыкълагъа гаражда хар машинаны эм оборудованианы энчиликлерини юслеринден айтхандыла,

ала къаллай болумлада хайырланлыгъанларын ангылатхандыла. Сабийле уа усталаны кийимлерин кийип да кёргендиле. Службаны ишчилери юйрениу халда от тюшген жерге къалай атланганларына, оборудованианы къалай ачханларына сейир этип къарагъандыла, ала этгени къайтарыгъа сюйгенле да чыкъгъандыла.

Байрамны ахырында сабийлеге оюла, спорт эм интеллектуал эришуле, сурат конкурсла къуралгъандыла. Ала, энчи кийимлени кийип, къауумлагъа юлешинип, от ёчюлтю эстафетада да сынашхандыла. Андан сора МЧС-чиле аланы аскер ашхананы азыкълары бла сыйлагъандыла. Ахырында сабийлеге дипломла, татлы ашарыкъла эм саугъала берилгендиле.

Бу ишни Россейни МЧС-ни регионда Баш управлениясы министрствону 30-жыллыгын белгилеуню чеклеринде къурагъанды, деп билдиредиле аны пресс-службасындан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Миллет проектле

Къоркъуусузлукъну игилендирген светофорла

«Къоркъуусуз эмда тынгылы автомобиль жолла» деген миллет проектни баш борчларындан бири улоуну къоркъуусуз жюрююун жалчытыуду. Къабарты-Малкъарда бу планнга хайыры бла жангы светофорла орнатыу барады.

Аланы чыракълары кече, кюн да жанып, ёчюлюп турадыла. Ол себепден руль артында олтургъанла аны узакъдан окууна эслерикдиле. Аллаи амал кимге да тап боллугу, аварияланы иги да азайтырыгъы баямды.

Айтылгъаныча, кёп болмай быллай 50 светофорну республиканы

битеу районларында мектеплени эмда сабий садланы къатларында орнатхандыла. Ала тургъан жерледе (жоллада) жалгъан тыйгычыла да къуралгъандыла.

Алай иш аны бла чекленюп къаллыкъ тойюлдю: быыйлыны ахырына дери энтта да 87 жангы светофор ишлеп башларыкъды.

Бизни корр.

Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министрствосу, «КъМР-Медиа» ГКУ-ну, КъМР-ни Журналистлерини союзу, «Адыгэ псалъэ», «Кабардино-Балкарская правда», «Заман», «Горянка», «Советская молодежь» республикалы газетлени, «Литературная Кабардино-Балкария», «Ошхамахо», «Минги-Тай», «Солнышко», «Нур», «Нюр» журналланы редакцияларыны, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Къабарты-Малкъар» ГТРК-ны, «КБР-инфо» информация агентствону, «Элбрус» китап басманы коллективлери **ОРДОКОВА Жения Мурзакановна**гъа къарындашы **ОРДОКОВ Алиуас Мурзаканович** ёлгени бла байламлы улуу бушуу этип, къайгы сёз бередила.

Сурат этюд

Бичен жыйуу кыстау барады.

Пенсия фонд

Төлеулени – заявляеиясыз

Россейни Уруну эм социал кьоруу-лануу министрствосуну буйругуна тийишлиликке чекленген онглары болган абаданлагъа бла сакъат сабийлеге ай сайын берилиучю төлеуле заявляеиясыз тохташдырылыкдыла. Башхача айтханда, энди саусуздан ол жумуш бла фондха келири изленирик туююлдо.

Пособияла Сакъатланы федерал реестрини (ФРИ) эсеплерине кере инсанга сакъатлык берилгенден сора он кюнден төленип башланырыкдыла. Аны юсонден билдириу адамны кырал жумушланы тамамлау порталда энчи кабинетине, электрон почтасына неда телефонуна смс бла жиберилликди, деп билдиредиле фондну пресс-службасындан.

ФРИ-ге информация медико-социальный экспертиза учреждениядан, бюджетден тышында фондладан, федерал министрствола бла ведомстволадан, регион эм муниципал власть органладан келеди. Пенсия фондха сакъатдан заявляеия келгенлей, ол битеу даныйлени ФРИ-ден кеси алады.

Пособияланы берирге оноу этилгенден сора адам пенсияны кыалай алыргъа суйгенени (почта, банк) юсонден заявляеия жазаргъа керек боллукъду, аны да кырал жумушланы порталында неда фондну сайтында электрон халда толтурургъа жарарыкды. Инсан ары дери да пособияла алып турган эсе, бу заявляеия да изленирик туююлдо.

Энчи кыауумгъа – хакъсыз парковка

«Россей федерацияда сакъатланы социал жаны бла кьоруулауу юсонден» федерал законнга 2020 жылны биринчи июлнда тюрлениуле кийрилгендиле. Алагъа кере чекленген онглары болган адамны неда сакъат сабийни жюрютген машинаны парковкада хакъсыз кыоярча эркинликни онлайн халда алыргъа боллукъду.

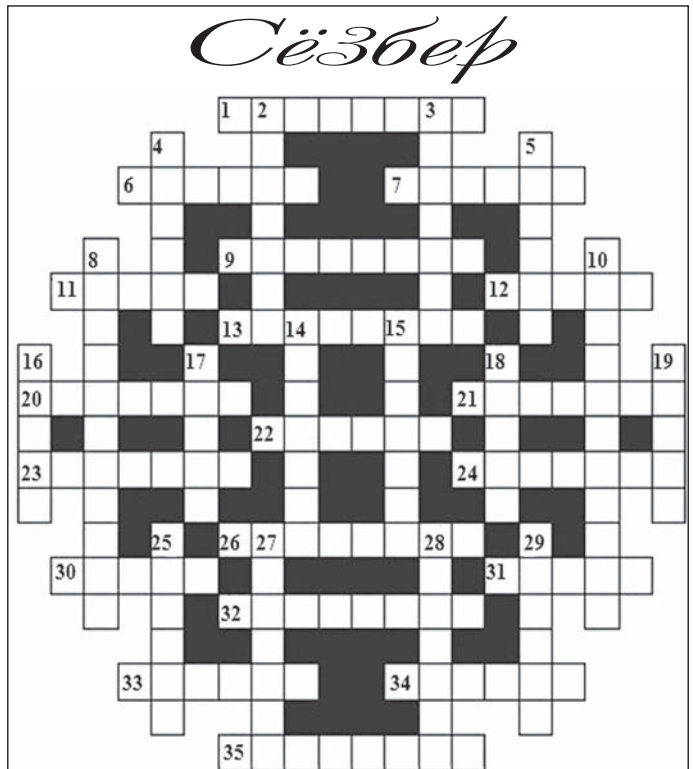
Заявляеияны кырал жумушланы порталында, фондну сайтында, Көп функциялы аралада, Сакъатланы федерал реестринде (ФРИ) жазаргъа жарарыкды. Анда машинаны номерин, маркасын эм моделин белгилерге тийишлиди.

Бу амал бла ююнчю кыауумдагъы сакъатла да хайырланаллыкдыла.

Быллай эркинлик жангыз да бир машинагъа бериледи. Инсан башха транспорт алган эсе, заявляеияны жангыдан жазаргъа тышерикди, этген тюрлениулер реестрде 15 минутдан чыгарыкдыла. Эсепге сакъат адам чакыргъан таксини окуна салыргъа боллукъду, ол автомобильни керекли жерледе тазир салдырмай тохтатыргъа онг берликди.

Реестрге тышген информация битеу кыралда да кюнчю тас этмейди. Башхача айтханда, автомобиль анга кийрилген эсе, аны кыайсы регионда да парковкалада белгиленген жерледе хакъсыз кыояргъа боллукъду.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ЭНИНЕ: 1. Кийикни бир тюрлюсю. 6. Керти болмаган зат. 7. Атаны орнунда жюрюген эр киши. 9. Кылауурланы бири кетерге бири келиу. 11. Кысыхакъулакъ тай. 12. Бир-бир кыраллада бай адам. 13. Алтын бетли затла бла омакълануу. 20. Аны бал чибинле этедиле. 21. Чюй кыулакълы туз киштик. 22. Адамгъа ушагъан жаныуар. 23. Игилик. 24. Жауда бишген тылы аш. 26. Исси плитада биширилген ичсиз хычин. 30. Сибирде тюрк тилли республика. 31. Арыу. 32. Жылда кыуанчлы солуу кюнле. 33. Көгет. 34. Көгет бишгенден

этилген мысты жукъа аш. 35. Омакъ этиу.

ЁРЕСИНЕ: 2. Эркинлик.

3. Махтаулу. 4. Кезлеу. 5. Кыонакълбайны иши. 8. Меккамла ишлегенле. 10. Таулуна ахшы адетлеринден бири. 14. Харфланы бир бири ызындан тизилип берилгенлери. 15. Мода бла кийинген омакъ келечиси. 17. Байтал сютден этилген мысты суусап. 18. Адамны экинчи бармагъыны аты. 19. Кыуранны биринчи сурасы. 25. Гара суу. 27. Кавказ миллетни адамы. 28. Сюрюу бла айланганла. 29. Мал орун.

ГАЗЕТНИ 94-ЧЮ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН
СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 3. Боран. 8. Байдымат. 9. Дауурбас. 10. Жашнатхан. 14. Чилле. 17. Ахыры. 19. Жамауат. 21. Жантау. 22. Раузат. 23. Кылыкъ. 24. Хырез. 25. Милдеу. 28. Арбитр. 30. Жыгышыу. 31. Аулакъ. 32. Тайпа. 35. Таматалыкъ. 38. Мыллыкчы. 39. Гаккыбаш. 40. Шхара.

Ёресине: 1. Солтан. 2. Жалдат. 4. Маданият. 5. Уммай. 6. Тузакъ. 7. Сандырау. 11. Ахшам. 12. Узункулакъ. 13. Ахырмаман. 15. Сагъыныу. 16. Тамызыу. 18. Сатин. 20. Салта. 26. Даулашыу. 27. Сыфат. 29. Балпахан. 33. Тангкы. 34. Кырка. 36. Ачитхы. 37. Ангара.

Учредительле: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулауу жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графике кере 19.00 сагъагда кыол салынады. 20.00 сагъагда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Кегенчиланы Зульфия,
Кучукъланы Сафият - жууаплы секретарьны орунбасарлары;
Баллиланы Феруза (1,2,3,4-чю бетле), Тейпеланы Залина (9,10,11, 12-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 1229 экз. Заказ № 1651
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru